

NEMIS DIPLOMATIK TILINING EVFEMISTIK XUSUSIYATLARI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7811709>

Bobonazarova Yulduz Botirovna

O'zbekiston Jahon tillari Universiteti Magistranti

Annatsiya: *Til millat boyligi, uni qanchalik sayqallasak, uniga shunchalik ko'p jilva bergan bo'lamiz. Bizga bu o'rinda tilimizning evfemizm tushunchasi ma'qul keladi. Ushbu maqolada Zamonaviy nemis diplomatik tilining evfemik xususiyatlarining mazmun mohiyati o'rin olgan.*

Tayanch so'z va iboralar; *iplomatiya, diplomatik til, evfemizm, neytral, ibora, blok*

Maqolani diplomatik til nima degan savolga javob berish bilan boshlasak, hozirgi jadallashgan davrda majburiy diplomatiya tili mavjud emas. Qaysi davlat diplomatik shartnoma imzolamoqchi bo'lsa shu davlatning qoliplarga solingan tili yordamida amalga oshiriladi. Rasmiy tilda tuzilgan shartnomalarda eng muhimi shartnomani amalda imzolanishi va ikkala tomonlarning kelishuvidir.

Diplomatiya tilini yuzaga keltirgan Diplomatiyadir. Diplomatiya nima? Diplomatiya - davlat hukumat boshliqlari va maxsus tashqi aloqa organlarining davlat tashqi siyosatining maqsadi va vazifalarini, shuningdek, chet ellarda davlatning huquq va manfaatlarini himoyalashda amalga oshirishga qaratilgan rasmiy faoliyatdir, diplomatiya tiliga evfemizm iborasi nega kerak, evfemizm bu qo'pol nomaqbul yoki odobsiz so'z o'rnini bosadigan neytral so'zlar yoki iboralaridir. Ular tinglovchi yoki o'quvchi ularning asl ma'nosini tushinishi uchun qattiq iboralarni tekislashga yordam beradi. Bu atama yunoncha euphemismos, eu- yaxshi, phemi – aytaman – emotsional jihatdan neytral so'zlar so'zlovchiga odobsiz, qo'pol yoki odobsiz ko'ringan sinonim so'zlar yoki iboralar o'rniga qo'llanadigan so'zdan kelib chiqqan bo'lib “maqtov” ham deb yuritiladi.

Diplomatik til ikki xil tushunchani ifodalash uchun ishlatiladigan iboradir. Birinchidan, bu rasmiy diplomatik munosabatlar olib boriladigan va xalqaro shartnomalar tuziladigan tildir. Ikkinchidan, bu umumiy qabul qilingan diplomatik lug'atni tashkil etuvchi maxsus atamalar va iboralar to'plamidir.

Hozirda rasmiy diplomatik munosabatlarni amalga oshirish va xalqaro shartnomalar loyihalarini tuzishda majburiy yagona til mavjud emas (ilgari fransuz tili ustunlik qilgan). Asta-sekin tillarning tengligi tamoyili tasdiqlanadi. Kamdan-kam istisnolardan tashqari, tashqi aloqalar davlat organlari rasmiy yozishmalarni, ayniqsa, diplomatik hujjatlar almashinuvini o'z milliy tillarida olib boradilar.

“Diplomatik til” tushunchasining umumiy qabul qilingan diplomatik leksikonga kiritilgan maxsus atamalar va iboralar majmui sifatidagi ikkinchi ma'nosiga kelsak

(masalan, “yaxshi xizmat”, “arbitraj”, “modus vivendi”, “status-kvo”)., “veto” va boshqalar. p.), keyin zamonaviy diplomatik hujjatlarda bunday atamalarning ulushi juda kam. Til haqida, diplomatik hujjatlar uslubi haqida X.Vildnerning “Diplomatiya texnikasi” kitobida bir qator e’tiborga molik fikrlar mavjud.

“Diplomatik uslub, - deb yozadi X. Uayldner, - birinchi navbatda soddaligi va ravshanligi bilan ajralib turishi kerak; Bu hunarmandchilik ifodalash usulining soddaligini anglatmaydi, balki har bir ob'ekt uchun sharoitda mos keladigan yagona so'zni qanday tanlashni biladigan oddiylikning klassik shaklidir

Ko'p yillar davomida axborotning asosiy manbai ommaviy axborot vositalari bo'lib kelgan. Ko'pgina gazeta maqolalari yoki televediniya chiqishlarining mavzusi siyosiy munosabatlardir. Siyosiy nutqqa gazeta va publististik matnlar, siyosat va diplomatik munosabatlarga bag'ishlangan notiq nutqlari, siyosiy mavzudagi rasmiy matnlar (farmonlar, qonunlar) siyosiy maqolalar kiradi. Haqiqiy maqsadlarni yashirish uchun siyosatchilar va diplomatlar yoqimsiz so'zlarni neytralroq so'zlar bilan almashtiradilar, ya'ni evfemizmlardan foydalanadilar. L.P.Krisin evfemizmlar qo'llanadigan ijtimoiy hayotning bir qancha sohalari keltirib o'tadi bular ichida evfemistik ifoda vositalari faol qollanadigan an'anaviy soha diplomatiyadir.

Matbuot sahifalarida va efirda tez-tez yonib turadigan so'zlar va iboralar masalan haddan tashqari chora – tadbirlarga o'tish “oldindan aytib bo'lmaydigan oqibatlar”, “qarama – qarshilik”, tegishli organlar:”, “tinchlikparvar harakatlar”, o'zoro munosabatlar printsiipi “ aynan diplomatik nutqda tug'iladi. Birgina blok so'zida muayyan maqsadlarga erishish yo'lda birgalikda harakat qilishdir. Buni Ittifoq yoki bo'lmasa, Davrlar bloki deyish mumkin. Boshpona deganimizda bizning hayolimizga biz yashaydigan istiqomat qiladiga uy nazarda tutiladi, diplomatiya sohasida esa, (siyosiy yordam siyosiy boshpona), ya'ni moddiy yordam kuzda tutiladi.

Evfemistik nominatsiyaning xususiyatlari evfemizmning salbiy denotativ korrelyatsiyasi va til shaxsining faol roli bilan nominatsiyalarning tez-tez o'zgarishi bilan belgilanadi. Denotatning manfiy bo'yalishi nomlash nutqida yuzaga keladigan oldingi so'zning yangi evfemik o'rnini bosishini rag'batlantiradi. Evfemistik nomlarning takroriy tabiati ularni ikkinchi darajali nominatsiya birliklariga kiritish imkonini berdi. Bu otlarning til yoki nutq birliklariga mansubligiga qarab oddiy va okaziy evfemizmlar ajratiladi .. Ko'rib chiqilgan lug'atlarda evfemizmlarning faqat kichik bir qismi qayd etilgan, bu esa evfemizatsiyaning nazariy masalalarini bilishning yetishmasligidan dalolat beradi, shuningdek, muammoning leksikografik jihatdan yetarli darajada ishlab chiqilmaganligi bilan bog'liq. Shu bilan birga, kontekstning rolini hisobga olish kerak.

Evfemizmning lug'aviy ma'no tuzilishini ko'rib chiqishda uning barcha jihatlarida harakatchanlikning nihoyatda muhim roli ko'rsatilgan. Evfemizmning o'zi uchun ham, umuman leksik tizim uchun ham eng muhimi konnotatsiyadagi o'zgarishlar, ayniqsa uning baholovchi komponentidir. Oldingi gapning salbiy baholovchi ma'nosini egallashi bilan evfemizm ma'nosida tahqirlovchi o'zgarishlar ro'y beradi, bu esa uning evfemik

lug'at tarkibidan chiqib ketishiga va to'g'ridan-to'g'ri otlar turkumiga o'tishiga olib keladi. Evfemizm semantikasining o'zgaruvchanligi va harakatchanligiga qaramasdan, evfemizmni ma'no o'zgarishining bir turi sifatida talqin qilish mumkin emas, degan xulosaga keldi.

Evfemizmlarning oxirgi guruhi evfemistik lug'at sohasidagi yangi tendentsiyalar bilan bog'liq. Tasviriy materialni ko'rib chiqish deyarli barcha sohalarda turli xil uslublarning odatiy va vaqti-vaqti bilan evfemizmlari mavjud degan xulosaga keldi. Evfemizatsiya jarayonlari "jinslar o'rtasidagi munosabatlar", "o'lim", "giyohvand moddalarni iste'mol qilish" sohalorida eng jadal davom etadi. G'ayritabiiy kuchlar va homiladorlik kabi sohalarda tabularning rovida pasayish kuzatiladi. Ijtimoiy-siyosiy sohadagi evfemizmlarning tematik xilma-xilligi ortib bormoqda, bu ularning bu sohadagi roli oshib borayotganidan dalolat beradi .

Xulosa qiladigan bo'lsak: evfemizmlar nafaqat diplomatiya tilida balki barcha sohalarda ham qo'l keladi xox u ijtimoiy xox siyosiy boringki, badiiy va butun boshli madaniyatni (so'z sanati madaniyati) go'zalroq ifodalashda imkon beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

- 1.Larin B A Evfemiz haqida – Tilshunoslik muammolari. L., 1961-yil
- 2.Vidlak S. Til sohasi nazariyasi fanida evfemizm muammosi. – Etimologiya 1965. M., 1967
3. Shmelov D.N. Evfemizm kitobida: Rustili. Entsiklopediya. M., 1979 yil
4. Arapova S Evfemizmlar.-Kitobda: Lingvistik ensiklopedik lugat. M/.,1990-yil.
5. Krisin L.P Zamonaviy rus nutqida evfemizlar. – Kitobda: 20 asrning oxiri rus tili (1985-1995)M., 1996-yil
6. Moskvina V.P. Zamonaviy rus tilining leksik tizimidagi evfemizmlar. Volgograd, 1999-yil